

Nr 285.

Av herr **Wiberg**, om en översyn av nuvarande skadeståndsregler avseende ideell skada och hinder eller brist i den skadades näring.

Den, som underlåter att uppfylla förpliktelser, åtagna på grund av kontrakt eller annan utfästelse, blir enligt svensk rätt som huvudregel skyldig att till motparten utgiva skadestånd.

Skadeståndsansvar inträder emellertid också i fall, där något kontraktsförhållande icke föreligger mellan den skadeståndsskyldige och den skadelidande — skadeståndsskyldighet i utomobligatoriska förhållanden. De lagbestämmelser, som i svensk rätt reglera spörsmålet om skadestånd i utomobligatoriska förhållanden, återfinnas huvudsakligen i 6 kap. i strafflagen. Bestämmelserna äga även tillämpning i fråga om skadegörelse, som icke är straffbelagd.

Enligt huvudregeln i 6 kap. strafflagen inträder skadeståndsskyldighet för den, som är vållande till skada, varvid vanligen endast ekonomisk skada å person eller sak ersättes.

Det finns emellertid ett flertal regler, enligt vilka skadeståndsskyldighet föreligger, trots att den skadeståndsskyldige icke kan anses hava skuld till skadan. Lagbestämmelserna härom hava framför allt tillkommit i anledning av den moderna teknikens utveckling, bland annat kommunikationsmedlens. De risker, som uppstått i samband därmed, äro i stor utsträckning sådana, att de icke med rimliga kostnader kunna elimineras, och den skadelidande har ansetts böra hava rätt att — oavsett om kommunikationsmedlets eller företagets ägare (eller om denne är en juridisk person, styrelse eller liknande organ) kan anses vållande — vända sig direkt mot den, som bedriver den farliga verksamheten.

Enligt huvudregeln är det, som ovan anförts, vanligen ekonomisk skada, som gottgöres. I strafflagens 6 kap. 2 § stadgas emellertid undantag från ifrågavarande huvudregel. Där uttalas nämligen, att i mål, som angå kroppsskada, skall under skadestånd räknas icke allenast läkarlön eller annan kostnad, utan även ersättning för *sveda och värk*. Vidare skall, när frågan är om *lyte eller annat stadigvarande men*, ersättning utgivas ej blott för ekonomisk skada såsom omkostnader och *nedläggning av arbetsförmågan*, utan även för den ideella skada, som lytet innebär genom det obehag och det lidande, som följa av detsamma.

Frågan är nu, huruvida de belopp, som enligt hittillsvarande praxis utgå som ersättning i skilda fall, kunna anses vara för låga med hänsyn till nu

rådande förhållanden. Enligt min uppfattning är detta fallet. Det är mot den praxis, som nu tillämpas, eller med andra ord mot vad som för närvarande måste anses vara gällande lag, som denna motion vänder sig. Naturligtvis skulle en rättelse kunna ske därigenom att domstolarna ändrade sin praxis. Å andra sidan torde man väl svårligen kunna förvänta, att domstolarna utan någon viljeyttring från statsmakternas sida skulle vara benägna att göra en ganska genomgripande ändring av praxis, vilket i verkligheten skulle bli liktydigt med en lagändring. Det är som bekant också statsmakternas uppgift att stifta lag och domstolarnas att tillämpa densamma. Jag finner det också alldeles klart, att om en högre ersättning i det avseende, varom nu är fråga, skall utgå, initiativet i första hand måste tagas av Kungl. Maj:t eller riksdagen.

Att fastställa vilket belopp, som i ett visst skadefall skall anses skäligt som ersättning för sveda och värk, är givetvis synnerligen svårt. En person, som fått en allvarlig skada genom en annans vållande, kan därmed hava förorsakats ett oerhört lidande. Det är en fastslagen princip att en ekonomisk ersättning skall utgå och att denna skall betalas av den vållande. Jag förmenar, att de ersättningar som för närvarande utgå äro så låga, att principerna ej längre kunna anses överensstämma med det allmänna rättsmedvetandet. Man torde också kunna konstatera, att i utlandet betydligt högre ersättningsbelopp utdömas, än vad som sker i vårt land.

På samma sätt förhåller det sig i fråga om ersättning för lyte och framtida men. Naturligtvis kan det invändas, att den skada som innebär att en person för hela sitt återstående liv blir invalid, ej gärna kan evalveras i penningar. En sådan invändning är dock icke befogad. Även i detta fall är det en vedertagen regel, att en ersättning skall utgå. Storleken av det belopp, som bör utdömas, blir ju mer eller mindre en omdömessak. Den praxis, som hittills utformats, medför enligt min bedömning att alldeles för låga ersättningsbelopp utgå.

Även vad beträffar ersättning för lyte och framtida men finner man, att i utlandet skadestånd utdömas enligt helt andra normer än i Sverige.

Beträffande frågan om ersättning för hinder eller brist i den skadades näring, som invaliditeten medför, synes mig nuvarande praxis ej heller vara tillfredsställande. Det är ju alldeles tydligt att bedömningen mycket ofta blir ytterst svår. Man behöver endast tänka på ett fall, då en minderårig genom annans vårdslöshet tillfogats sådan skada, att en kanske omfattande invaliditet uppstått, exempelvis genom amputation av en arm eller ett ben. Den minderåriga har ännu icke kommit upp i någon arbetsförtjänst. Det gäller att fastställa å vilket grundbelopp en invaliditetsersättning skall beräknas, till vilket procenttal invaliditeten kan uppskattas, om ersättningen skall variera under olika år; för att nu endast nämna några av de förhållanden, till vilka domstolen har att taga ställning. Man kan givetvis nämna ett mycket stort antal exempel på fall, beträffande vilka bedömningen är ytterst besvärlig. En skada, som för en person kanske icke får så stora ekonomiska konsekvenser, kan för

en annan verka förödande. En tandläkare eller en pianist tillfogas en handskada. Det är mycket troligt att enhetliga regler icke kunna uppställas. Starka skäl tala också för att lagstiftningen bör utformas så, att domstolarna hava möjlighet att taga hänsyn till omständigheterna i varje särskilt fall. En alltför stark beskärning av domstolarnas frihet skulle utan tvivel icke vara lycklig. Därmed är dock ingalunda sagt att det nuvarande tillståndet är som sig bör. En ändring av nuvarande praxis och därmed av innehållet av gällande lag bör äga rum.

Jag skall tillåta mig i korthet redogöra för några exempel.

1. En fyraårs pojke blev vid en bilolycka så svårt skadad, att ena benet måste amputeras. 2 000 kronor för sveda och värk och 6 000 kronor för lyte och framtida men ansågos såsom i och för sig skälig ersättning. Därutöver tillerkändes den skadade en årlig livränta. Hans arbetsförmåga ansågs hava blivit nedsatt med 55 %, varjämte det antogs, att hans arbetsinkomst icke skulle komma att understiga 1 000 kronor mellan 15 och 18 år, 1 800 kronor mellan 18 och 23 år samt 2 400 kronor efter 23 års ålder. I och för sig skäliga livräntebelopp ansågos alltså vara 550 kronor från 15—16 år, 990 kronor från 18—23 år samt från 23 året 1 320 kronor.

Anmärkas må, att ovannämnda skadestånd jämkades, enär domstolarna ansågo, att pojken medverkat till skadan.

Han förbehölls vidare rätt att framdeles göra anspråk på ersättning för ytterligare proteskostnader utöver dem, som ersatts i målet, och för de skador, härrörande från påkörningen, som framdeles kunde yppa sig. (N. J. A. 1935: 446).

2. En tvåårig pojke skadades av en bil så svårt, att hans fot måste amputeras. Han tillerkändes 1 000 kronor för sveda och värk och 6 000 kronor för lyte och försvärad skötsel. Pojkens arbetsförmåga ansågs genom skadan hava blivit nedsatt med 40 %. Det antogs vidare, att hans årliga inkomst av arbete icke skulle komma att understiga under tiden från det han fyllt 15 år till dess han fyllt 18 år 900 kronor, varav 40 % utgöra 360 kronor, från 18 till 67 år 3 000 kronor, varav 40 % utgöra 1 200 kronor, efter fyllda 67 år 1 500 kronor, varav 40 % utgöra 600 kronor. I rättegången tillerkändes pojken de ovan angivna livräntebeloppen. Han erhöll vidare bidrag till proteskostnader med 40 kronor från 3—18 året samt med 36 kronor 67 öre för därefter återstående livstid. (N. J. A. 1945: 90).

3. Under arbete vid en maskin fick en femtonårig pojke ena handen och underarmens nedre del så svårt skadade, att de måste amputeras. Han tillerkändes såsom skadestånd 1 000 kronor för sveda och värk och 2 000 kronor för lyte. Hans årsinkomst för tiden fram till 18 års ålder uppskattades till 1 200 kronor samt för återstående livstid till 1 800 kronor. Han erhöll livränta beräknad å 55 % invaliditet och alltså under förstnämnda period 660 kronor om året och därefter 990 kronor. Från dessa livräntebelopp skulle avdrag göras med det belopp, som han erhöle från riksförsäkringsanstalten. (N. J. A. 1936 A 95).

4. En arbetare, som fick ena handen avsliten av en maskin och i anledning

därav en del av underarmen amputerad, erhöll 1 000 kronor för sveda och värk samt 2 000 kronor för lyte. Han erhöll vidare en livränta av 1 800 kronor per år, beräknad efter en årsinkomst av 3 000 kronor. Från de årliga livräntebeloppen skulle avdrag göras med det belopp, som han erhöle från försäkringsbolag. (N. J. A. 1945: 130).

5. Vid en bilolycka skadades en tolvårig flicka så svårt, att hon erhöle ett flertal skärsår, bland annat i ansiktet, samt förlorade synen å ena ögat. Såsom ersättning för sveda och värk erhöle hon 600 kronor samt för lyte och framtida men 4 000 kronor. Därjämte utdömdes livränta efter 20 % invaliditet. Hon antogs komma att få en årsinkomst av 1 350 kronor mellan 18 och 25 år och 1 800 kronor för därpå följande tid. Hon tillerkändes därför för förstnämnda period en årlig livränta av 270 kronor och för den senare perioden en livränta av 360 kronor per år. (N. J. A. 1940 B 381).

6. En fjortonårig pojke blev så svårt skadad i ena ögat, att det måste opereras bort. I skadestånd erhöle han 300 kronor för sveda och värk samt 4 000 kronor såsom ersättning för framtida men. Han förbehölls därjämte rätt att framdeles föra talan om ersättning för minskning i arbetsförmåga och för nyanskaffning av emaljöga. (N. J. A. 1947: 299).

Jag skall här i motionen icke ingå på några uttömmande kommentarer, även om de refererade rättsfallen inbjuda till åtskilliga reflexioner.

I de berörda rättsfallen var fråga om mycket allvarliga skador. Skall man få en verklig bild av huru det nu förhåller sig beträffande de grunder, enligt vilka ersättning utgår för dels sveda och värk, dels lyte och framtida men och dels för minskad arbetsförmåga genom invaliditet, erfordras en jämförelse mellan ett ganska omfattande antal fall, berörande skador av olika svårighetsgrad. Ett sådant material kan också utan svårighet erhållas. Trafikförsäkringsföreningen torde sålunda hava hopsamlat och kartlagt ett mycket omfattande primärmaterial.

En omständighet, som i dessa tider ej gärna kan undgå att få anses vara av verklig betydelse, är frågan om penningvärdet. Det förefaller som om erfordrerlig hänsyn härtill icke för närvarande tages. Vidare vore det naturligtvis önskvärt med sådana regler, varigenom skydd kunde beredas den skadade mot framtida penningvärdeförsämring. Att märka är, att det ju kan vara fråga om ersättningar, vilka kunna beräknas skola utgå under ett stort antal decennier framåt. Av intresse kan i detta sammanhang vara att jämföra de båda rättsfallen avseende två- och fyraåringarna.

Jag vill anmärka, att de principer, som tillämpas i lagen om försäkring för olycksfall i arbete, ingalunda hava relevans, när det gäller nu ifrågavarande skadefall. Jag förställer mig, att huvudparten av de skador, vilka hava sin grund i annans vållande, hava samband med motorfordonstrafiken. Numera råder som bekant ansvarsförsäkringstvång. I verkligheten blir det följaktligen i regel icke den person, som vållat skadan, vilken har att gälda ersättning, utan i stället vederbörandes försäkringsbolag. Det är mycket möjligt, att en principiell omläggning av nuvarande skadestandsregler, medförande

en höjning av ersättningen, kunde leda till att ansvarsförsäkringspremierna behövde höjas. Detta synes mig emellertid icke vara något skäl, vilket kan åberopas gentemot en höjning av skadeersättningarna.

De problem, det nu är fråga om, äro så invecklade och svårbedömliga, att en särskild utredning torde vara behöfelig antingen i form av en av Kungl. Maj:t tillsatt kommitté eller genom en departementsutredning. Jag har mig väl bekant, att Kungl. Maj:t den 10 januari 1947 tillsatte en utredningsman att i nordiskt samarbete verkställa en förberedande utredning angående lagstiftningen på skadestandsområdet. Det är under sådana förhållanden möjligt att det icke är nödvändigt att tillsätta en särskild kommitté och att saken i stället skulle kunna lösas därigenom att förenämnde utredningsman också erhöle i uppdrag att omhändertaga den översyn av nuvarande regler, som måste anses behöfelig för att pröva i vad mån nuvarande ersättningsregler avseende sveda och värk, lyte och framtida men samt invaliditet leda till skälig ersättning. Kunde resultatet bliva en lösning, som kunde godtagas av övriga nordiska länder, vore detta naturligtvis uteslutande tacknämligt. Önskvärt synes mig emellertid vara, att det från riksdagens sida säges ifrån att man har anledning ifrågasätta, om den ersättning, som utgår enligt nuvarande praxis, verkligen är rimlig och att frågan därför bör särskilt uppmärksammas vid en utredning. Det må givetvis därefter ankomma på Kungl. Maj:t att avgöra formen för utredningen.

Under hänvisning till vad ovan anförts hemställer jag,

att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en utredning, medförande en översyn av nuvarande skadestandsregler avseende ideell skada och hinder eller brist i den skadades näring, samt att det förslag i ärendet, vartill denna utredning kan föranleda, måtte framläggas för riksdagen.

Stockholm den 22 januari 1949.

Ake Wiberg.
